09

Genocid u Srebrenici

Juli 1995.

U nekoliko julskih dana ubijeno je više od osam hiljada Bošnjaka. Ova sveska čuva njihova imena, istinu o zločinu i borbu preživjelih da se nikad ne zaboravi.

CVIJET SREBRENICE. FOTO: VRTLESKA225, CC BY-SA 3.0

PRIREDIO ABDULAH DAUL

ZBIRKA O HISTORIJI BOSNE I HERCEGOVINE

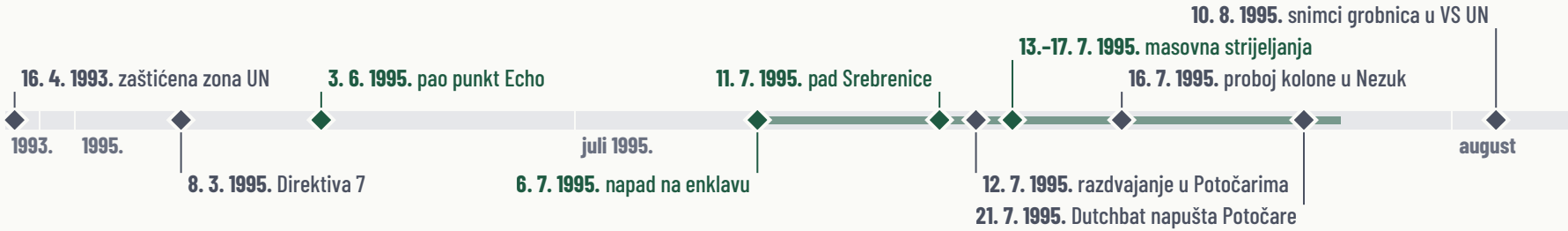

ZAŠTIĆENA ZONA KOJA NIJE ZAŠTIĆENA

U julu 1995. Vojska Republike Srpske zauzela je Srebrenicu, zaštićenu zonu Ujedinjenih nacija. U danima koji su slijedili organizovano je ubijeno više od osam hiljada bošnjačkih muškaraca i dječaka, a desetine hiljada žena, djece i starijih protjerane su iz svojih domova.

Međunarodni sudovi su presudili da je to bio genocid, prvi u Evropi poslije Drugog svjetskog rata. Ova sveska govori o enklavi koja je tri godine odolijevala, o zločinu, o onima koji su se probili do slobodne teritorije i o porodicama koje i danas traže svoje najmilije.

SKRAĆENICE U OVOJ SVESCI

VRS	Vojska Republike Srpske
UNPROFOR	Zaštitne snage UN; Dutchbat: holandski bataljon
MSP	Međunarodni sud pravde u Hagu

GENOCID U BROJKAMA

8.372

imena ubijenih uklesana su na spomen-obilježju u Potočarima. Spisak nije zatvoren.

11. 7. 1995.
PALA ZAŠTIĆENA ZONA SREBRENICA

25.000–30.000
ŽENA, DJECE I STARIJIH PROTJERANO

94
EKSHUMIRANE MASOVNE GROBNICE

6.900 +
ŽRTAVA IDENTIFIKOVANO DNK ANALIZOM

50 +
OSOBA PRAVOSNAŽNO OSUĐENO

700 +
GODINA ZATVORA UKUPNO IZREČENO

Izvori: Memorijalni centar Srebrenica, Haški tribunal i sudovi u BiH i Srbiji.

Memorijalni centar i mezarje u Potočarima. Foto: Mike Norton, CC BY 2.0

REZOLUCIJA UN 78/282 · 23. MAJ 2024.

- proglašava 11. juli Međunarodnim danom sjećanja na genocid u Srebrenici
- osuđuje svako poricanje genocida
- osuđuje veličanje osuđenih ratnih zločinaca
- traži da se pronađu i identifikuju preostale žrtve
- poziva na kažnjavanje počinilaca koji još nisu pred sudom
- uvodi program UN „Genocid u Srebrenici i UN“

Za: 84 · protiv: 19 · suzdržanih: 68

SADRŽAJ

1 Grad srebra 4
2 Enklava koja se branila 4
3 Zaštićena zona 4
4 Pad Srebrenice 5
5 Potočari 5
6 Put kroz šume 5
7 Mjesta pogubljenja 6
8 Prikrivanje zločina 6
9 Svako ime se vraća 6
10 Pravda 7
11 Potočari, mjesto sjećanja 7
12 Da se nikad ne zaboravi 7

1 GRAD SREBRA

Srebrenica do 1992.

Srebrenica leži u Podrinju, na istoku Bosne i Hercegovine. Ime je dobila po srebru: rudnici su ovdje radili još u rimsko doba, kad je obližnja Domavija bila rudarsko središte provincije, a u srednjem vijeku Srebrenica je bila jedan od najbogatijih trgova Bosanskog kraljevstva, s kovnicom novca i dubrovačkim trgovcima, odakle je srebro putovalo do Venecije. U novije doba bila je poznata po banji Guber. Prema popisu iz 1991. općina je imala oko 36.000 stanovnika, od kojih su oko tri četvrtine bili Bošnjaci. Bio je to miran kraj, u kojem su generacije živjele od rudnika, šume i zemlje.

3 god. ODBRANE OKRUŽENOG GRADA

2 ENKLAVA KOJA SE BRANILA

1992. – 1993.

U proljeće 1992. srpske snage protjerale su Bošnjake iz Zvornika, Bratunca, Vlasenice i okolnih sela. Hiljade izbjeglica sklonile su se u Srebrenicu, čiji su slabo naoružani branioci oslobodili grad i održali slobodnu teritoriju. Početkom 1993. enklava je bila u potpunom okruženju, bez struje i hrane. U martu je general Philippe Morillon iz UNPROFOR-a poručio građanima da su pod zaštitom Ujedinjenih nacija. Mjesec kasnije, 12. aprila 1993., granate su pale na grad i školsko igralište: ubijeno je 56 osoba, mnogo djece.

3 ZAŠTIĆENA ZONA

16. april 1993. – juli 1995.

Rezolucijom 819 od 16. aprila 1993. Vijeće sigurnosti UN proglasilo je Srebrenicu zaštićenom zonom. Branioci su predali teško naoružanje, a stigli su mirovnjaci, od 1994. holandski bataljon. Enklava je ipak ostala opkoljena, a konvoji s hranom često nisu propuštani. Direktivom 7 iz marta 1995. Radovan Karadžić naredio je da se u enklavama stvori nepodnošljiva situacija potpune nesigurnosti, bez nade u opstanak. Do ljeta 1995. ljudi u Srebrenici gladovali su, a ni mirovnjaci više nisu dobijali gorivo i opskrbu.

Nišani na mezarju u Potočarima. Foto: Michael Büker, CC BY-SA 3.0

ENKLAVA POD OPSADOM

april – maj 1992.
Protjerivanje Bošnjaka iz Podrinja

8. maj 1992.
Branioci oslobađaju Srebrenicu

mart 1993.
General Morillon u Srebrenici

16. april 1993.
Rezolucija 819: zaštićena zona

mart 1994.
Dolazi holandski bataljon

8. mart 1995.
Direktiva 7

SREBRENICA I PUT DO SLOBODE

Pojednostavljen prikaz. Kolona je išla različitim pravcima kroz šume Udrča i Crnog vrha.

Mezarje i Memorijalni centar u Potočarima. Foto: Yoann Gonthier, CC BY-SA 4.0

11. 7. 1995. VRS ULAZI U GRAD

4 PAD SREBRENICE

3. juni – 11. juli 1995.

Trećeg juna 1995. VRS je zauzela holandski punkt Echo na jugu enklave. Napad nazvan Krivaja '95 počeo je 6. jula. Punktovi su padali, a zračna podrška je odgađana. Kad su 11. jula avioni NATO-a izveli ograničen napad, VRS je zaprijetila da će ubiti zarobljene mirovnjake. Istog popodneva Ratko Mladić ušao je u pusti grad i pred kamerama ga poklonio srpskom narodu, najavljujući osvetu. Zaštićena zona UN pala je bez ozbiljnog otpora međunarodnih snaga.

5 POTOČARI

11. – 13. juli 1995.

Dvadeset do dvadeset pet hiljada ljudi, uglavnom žena, djece i starijih, potražilo je spas kod baze holandskog bataljona u Potočarima, na vrućini, bez vode i hrane. Hiljade su ostale ispred ograde, a noću su odvođeni i ubijani pojedinci. Dvanaestog jula VRS je počela odvajati muškarce i dječake od porodica. Žene, djeca i stariji odvezeni su autobusima do Kladnja i pješice prešli na slobodnu teritoriju. Odvojeni muškarci odvedeni su na mjesta pogubljenja. Holandski bataljon napustio je Potočare 21. jula, a mnoge porodice tada su posljednji put vidjele svoje sinove, muževe i očeve.

≈ 100 km DO SLOBODNE TERITORIJE

6 PUT KROZ ŠUME

11. – 16. juli 1995.

U noći s 11. na 12. jula dvanaest do petnaest hiljada muškaraca, vojnika 28. divizije Armije RBiH i civila, krenulo je kroz šume prema Tuzli. Kolona je prolazila kroz zasjede i granatiranje kod Kamenice, Sandića i Konjević Polja; hiljade su zarobljene i ubijene. Ostali su danima hodali bez hrane i sna, noseći ranjene. Šesnaestog jula čelo kolone, uz napad Drugog korpusa Armije RBiH sa strane Tuzle, probilo je liniju kod Baljkovice i stiglo u Nezuk. Tako je nekoliko hiljada ljudi izborilo život.

7 MJESTA POGUBLJENJA

13. – 17. juli 1995.

Zarobljenici su strijeljani na unaprijed odabranim mjestima: u skladištu zadruge u Kravici, kod škole u Grbavcima u Orahovcu, na brani u Petkovcima, kod Kozluka, na ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici. Ubijanja su trajala od 13. do 17. jula. Zarobljenici su vezanih ruku i povezanih očiju dovoženi u grupama. Samo na Branjevu ubijeno je hiljadu do hiljadu dvjesto ljudi. Ubijanje je bilo organizovano, s prevozom, gorivom i mašinama za zakopavanje. Na sudu se pokazalo da je to bilo smišljeno uništenje jedne zajednice.

8 PRIKRIVANJE ZLOČINA

august – novembar 1995.

Desetog augusta 1995. ambasadorka SAD Madeleine Albright pokazala je Vijeću sigurnosti UN satelitske snimke svježe prekopane zemlje kod Nove Kasabe. Svijet je počeo saznavati šta se dogodilo. Na jesen je VRS pokušala sakriti dokaze: primarne grobnice prekopane su bagerima, a ostaci prevezeni u desetine sekundarnih grobnica. Dijelovi iste osobe danas se nalaze u više grobnica, pa porodice često ukopavaju samo dio kostiju svojih najmilijih. Ali istina se nije dala sakriti: svaka grobnica postala je dokaz.

6.900 + IDENTIFIKOVANIH ŽRTAVA

9 SVAKO IME SE VRAĆA

1996. – danas

U Tuzli je Međunarodna komisija za nestale osobe razvila identifikaciju pomoću DNK, uz krv koju su dale porodice. Taj rad postao je uzor u svijetu. Ekshumirane su 94 masovne grobnice i identifikovano je više od 6.900 žrtava, a oko hiljadu ljudi još se traži. Iza svakog imena stoji majka, supruga ili sestra koja je godinama čekala vijest. Identifikovani se ukopavaju u Potočarima ili u rodnim mjestima, po želji porodica. Majke Srebrenice i udruženja preživjelih decenijama se bore za istinu, pravdu i dostojanstven ukop, pred sudovima i pred svijetom koji je u julu 1995. okrenuo glavu.

MJESTA MASOVNIH POGUBLJENJA

13. 7.
Kravica, skladište zadruge

13. 7.
Sandići, Cerska, Jadar

14. 7.
Orahovac, škola u Grbavcima

14.–15. 7.
Petkovci, škola i brana

15.–16. 7.
Kozluk, obala Drine

16. 7.
Branjevo, ekonomija

16. 7.
Pilica, Dom kulture

Imena ubijenih na spomen-obilježju. Foto: M. Büker, CC BY-SA 3.0

PRESUDE ZA GENOCID I ZLOČINE U SREBRENICI

doživotni zatvor
Radovan Karadžić · Ratko Mladić · Ljubiša Beara · Vujadin Popović · Zdravko Tolimir

35 godina
Radislav Krstić · Drago Nikolić

20 godina
Momir Nikolić

15–18 godina
Radivoje Miletić · Vidoje Blagojević · Dragan Obrenović · Ljubomir Borovčanin

Sud BiH i sudovi u Srbiji
više desetina pripadnika VRS i MUP-a RS, za strijeljanja u Kravici, Branjevu i drugdje

Slobodan Milošević bio je optužen i za genocid u Bosni i Hercegovini, ali je umro u pritvoru u Hagu 11. marta 2006., prije presude.

Mezarje i musala u Potočarima. Foto: Maurits90, javno dobro

10 PRAVDA

2001. – 2021.

Haški tribunal je 2. augusta 2001. prvi put presudio za genocid: general Radislav Krstić osuđen je zbog Srebrenice, a u žalbenom postupku 2004. na 35 godina zatvora za pomaganje i podržavanje genocida. Međunarodni sud pravde je 26. februara 2007. utvrdio da je u Srebrenici počinjen genocid i da ga Srbija nije spriječila. Na doživotni zatvor osuđeni su Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Ljubiša Beara, Vujadin Popović i Zdravko Tolimir. Pred Haškim tribunalom, Sudom BiH i sudovima u Srbiji pravosnažno je osuđeno više od pedeset osoba na više od sedamsto godina zatvora.

11 POTOČARI, MJESTO SJEĆANJA

od 20. septembra 2003.

Memorijalni centar Srebrenica – Potočari otvorio je 20. septembra 2003. bivši američki predsjednik Bill Clinton. Preko puta je nekadašnja baza holandskog bataljona, danas muzej i dokumentacioni centar. Na mezarju su bijeli nišani poredani u redove, a na spomen-obilježju uklesana imena ubijenih. Svakog 11. jula ovdje se klanja kolektivna dženaza za žrtve identifikovane te godine, uz desetine hiljada ljudi iz Bosne i Hercegovine i svijeta. U Potočarima je ukopano više od 6.700 žrtava: za porodice to nije samo groblje, nego mjesto gdje su njihovi najmiliji konačno našli mir, kući, u svojoj zemlji.

12 DA SE NIKAD NE ZABORAVI

od 2005. do danas

Od 2005. hiljade ljudi svakog jula prelaze Marš mira, oko sto kilometara od Nezuka do Potočara, putem kolone, ali prema Srebrenici. Generalna skupština UN proglasila je 23. maja 2024. Rezolucijom 78/282, koju su predložile Njemačka i Ruanda, 11. juli Međunarodnim danom sjećanja na genocid u Srebrenici. Rezolucija osuđuje svako poricanje genocida i veličanje osuđenih zločinaca. Bijelo-zeleni cvijet Srebrenice podsjeća svakog jula da se istina mora prenijeti djeci.

Dokumenti o Bosni

ZBIRKA O HISTORIJI BOSNE I HERCEGOVINE

01 Važniji datumi i događaji

02 Grbovi i zastave Bosne i Hercegovine

03 O bosanskom jeziku

04 Bosansko kraljevstvo

05 ZAVNOBiH i 25. novembar 1943.

06 Referendum o nezavisnosti

07 Značajne bitke Armije Republike Bosne i Hercegovine

08 Opsada Sarajeva

09 **Genocid u Srebrenici** · OVA SVESKA

Izvori i dodatni materijali za ovu svesku

Primjerak br. _____ **od 100**

ABDULAH DAUL

Dokumenti o Bosni · Sveska 09
Genocid u Srebrenici, juli 1995.
Priredio Abdulah Daul · Sarajevo, 2027.
Prvo izdanje, 100 numerisanih primjeraka
Pismo: Raleway, Source Sans 3, Barlow Condensed · Papir: 170 g mat

Naslovna strana: cvijet Srebrenice, foto Vrtleska225, CC BY-SA 3.0.
Fotografije: Wikimedia Commons, slobodne licence; autori na pratećoj stranici.

Posvećeno žrtvama genocida u Srebrenici i njihovim porodicama.